

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10806321>

Accepted: 09.03.2024

Mersin İli Erdemli İlçesi Koramşalı Mahallesinde Bulunan Kaya Mezarları**Rock Tombs Located In Koramşalı District Of Erdemli District Of Mersin Province****Harun KURT**

Osmaniye Karacaoğlan Ortaokulu
gensrik947@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9935-7437>

Harun DEMİRTAŞ

Osmaniye Karacaoğlan Ortaokulu
harundemirtas77@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0009-5105-6331>

Kasım YÜKSELİR

Osmaniye Karacaoğlan Ortaokulu
kasim-yukselir@hotmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-4396-5395>

Özet

Türkiye coğrafyası arkeolojik olarak çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Geçmişte yaşamış medeniyetlerden geriye çok sayıda mimari eser günümüze kalmıştır. Bu eserler içerisinde mezar yapılarının ayrı bir yeri vardır. Geçmiş insan toplulukları inançlarına göre ölülerini son yolculuklarına uğurlamıştır. Farklı farklı mezar yapıları içerisinde tabi ki kaya mezarları da önemli bir yere sahiptir. Kilikya Pedias içerisinde yer alan Mersin ili Erdemli ilçesinde bulunan Koramşalı mahallesi, bu tür yapılara ev sahipliği yapmaktadır. Bugün gerek insan etkisi gerekse aradan geçen uzun zamanın tesiriyle oldukça yıpranmış olsalar da buldukları yerde insana ve zamana meydan okumaya devam etmektedirler. Bölgede herhangi bir arkeolojik alan taraması veya kazı çalışması yapılmamıştır. Bu bölgede bulunan başka eserlerle birlikte değerlendirilmeleri tabi ki daha iyi olur. Fakat bölgedeki en sağlam günümüze kalabilmiş yapılar burada ele alınacak olan kaya mezarlarıdır. Uzaklardan bile rahatlıkla görülebilen ve dikkati çeken kaya mezarları, kaçak kazıcıların hedefi olmaktan: öncesine kadar varlığını sürdürebilmiş bazı kaya mezarları kaçakçılar tarafından tamamen tahrip edilmiştir. Bu tahribata bir dur demek, bu mezarları yetkililere ve bilim camiasına tanıtmak, dikkatleri çekmek ve elde kalanların gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak herkesin görevi olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Koramşalı, Kaya Mezarı, Arkeoloji, Kilikya

Abstract

Türkiye's geography has hosted many archaeological civilizations. Many architectural works have survived from past civilizations. Grave structures have a special place among these works. Past human communities sent their dead off to their last journeys according to their beliefs. Of course, rock tombs also have an important place among different grave structures. Koramşalı neighborhood, located in the Erdemli district of Mersin province, within the Cilicia Pedias, hosts such structures. Even though today they are quite worn out due to both human influence and the long passage of time, they continue to defy people and time where they are. No archaeological site scanning or excavation work has been carried out in the region. Of course, it would be better if they were evaluated together with other works found in this region. However, the most intact structures in the region that have survived to the present day are the rock tombs that will be discussed here. The rock tombs, which can be easily seen and attract attention even from far away, are no longer the target of illegal excavators. Some rock tombs that survived until recently were completely destroyed by the smugglers. It should be everyone's duty to put a stop to this destruction, to introduce these graves to the authorities and the scientific community, to attract attention and to ensure that what remains is passed on to future generations.

Keywords: Koramşalı, Rock Tomb, Archaeology, Cilicia

1.Giriş

Arkeoloji biliminin, geçmişte yaşamış insan topluluklarından kalan kültürel eserlerle ilgilendiği bilinen bir durumdur. Tarihsel süreçte yaşamış insan toplulukları, yaşantılarının sürdürdüğü coğrafyalarda birtakım izler bırakmışlardır. Bıraktıkları izler üzerinden yapılabilecek yorumlar, tarihsel serüveni anlayabilmemizi kolaylaştırmaktadır. Geçmişte yaşamış insan toplulukları ile ilgili en başta gelen buluntulardan biri de hiç şüphesiz mezar yapılarıdır.

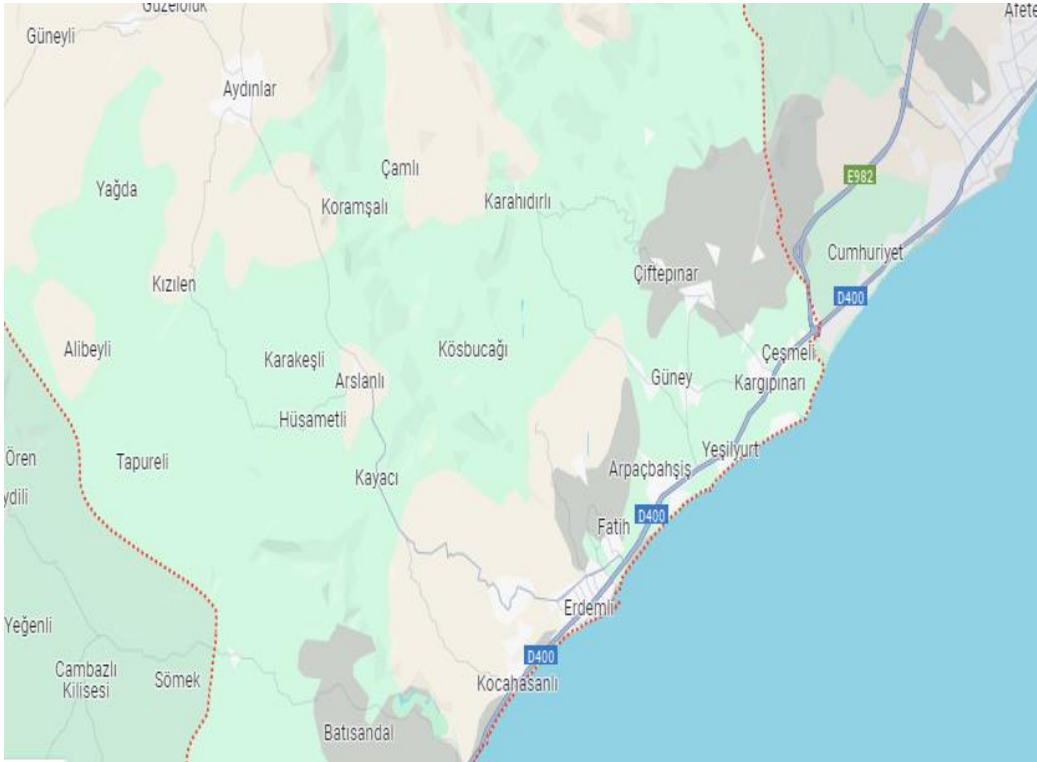
İnsan topluluklarının geçmişine baktığımızda Anadolu coğrafyasının özel bir öneminin olduğu görülmektedir. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Anadolu, onlardan kalma izlere de fazlasıyla sahiptir. Anadolu coğrafyasında ise Kilikya'nın ayrı bir önemi olduğu görülür. İnsan yaşamını sürdürebilecek birçok özelliği bünyesinde barındıran Kilikya, tarihsel süreçte yoğun bir şekilde yerleşime tabi tutulmuştur. Dağlık ve ovalık Kilikya olarak ayrılabilen coğrafya (Strabon, 2015), farklı arkeolojik özelliklere de sahiptir. Bu özellikler arasında, klimatolojik, topoğrafik, jeolojik, özellikler sayılabilir. Birbirinden birçok açıdan ayrıştırılabilen bölgenin gizemi, arkeolojik çalışmalarla anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Mersin ili Erdemli ilçesi Koramşalı mahallesi antik isimlendirmeye göre Ovalık Kilikya'nın batı kesiminde, Dağlık Kilikya'nın sınırında yer almaktadır (Harita 1). Alata Çayı'nın vadisinin batı sırtlarında, ortalama 701 m rakımda, Erdemli'nin kuzeyinde yer almaktadır. Erdemli'ye uzaklığı 28 km'dir. Akdeniz ikliminin etkisi altındaki mahalle kırsal bir alanda olup oldukça fazla su kaynağına ev sahipliği yapmaktadır. Etrafı ormanlık ve rakımı 1350 m'yi bulabilen dağlık alanlarla çevrilidir (Durugönül, 1998). Farklı tarım ürünlerinin yetiştirilmesine uygun fiziki şartlara sahip olup hayvancılık içinde elverişlidir. Bu özellikleriyle insan yaşamına gayet uygun bir coğrafyada yer almaktadır. Tüm bu özelliklere bakarak, yeterli araştırmalar yapılmasa bile uzun bir insan geçmişinin olduğu yorumu yapılabilir.

Koramşalı mahallesinin yer aldığı Ovalık Kilikya ile Dağlık Kilikya sınırı, birçok arkeolojik alana ev sahipliği yapmaktadır. Bölgede Korikos, Kanytelleis, Eleiussa-Sebaste, Diocaeseria, Olba gibi antik kentler mevcuttur. Bu antik kentlerde anıtsal yapılar ile birlikte

nekropolis yapıları da görülmektedir. Farklı özelliklere sahip mezar yapılarının, antik kentlerin anıtsal yapılarının uzağında Mezgitkale, Adamkayalar gibi münferit örneklerini de bölgede görmek mümkündür (Schneider, 2008). Yani bölgenin farklı mezar yapı tiplerine ev sahipliği yaptığı görülür. Bu mezar tipleri içerisinde tapınak planlı mezarlar, lahitler, arkosoliumlar, kaya mezarları gibi örnekler sayılabilir. Bölgenin Taşeli Platosunun sınırında yer alması mezar tiplerinde kullanılan ana malzeme olarak kayanın bol miktarda kullanımını mümkün kılmıştır.

Bölgedeki kaya mezarlarının yaygın bulunmasının dan Koramşalı mahallesi de nasibini almıştır. Kayaların oyulması ile yapılabilmiş mezar örnekleri bölgenin tamamında görüldüğü gibi Koramşalı'da da görülmektedir. Sert kaya zemininin oyularak yapılan mezar tiplerinin zaman içerisinde tahrip edilmesi söz konusudur. Koramşalı mahallesinde bulunan kaya mezarları da in-situ durumda değildir. Bu kaya mezarlarının bilim camiasının dikkatine sunulmaları çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır.



Harita 1: Koramşalı mahallesi (Google.maps'tan üretilmiştir.)

2. Literatür Taraması

Ovalık Kilikya ile Dağlık Kilikya'nın sınır bölgesinde çok sayıda arkeolojik yerleşim olduğuna değinilmişti. Bu yerleşimlerin mezar yapıları üzerinde farklı bilimsel çalışmalar yürütülmüştür. Bu yapılar içerisinde Olba, Korykos, Adamkayalar, Mezgitkale, Eleiussa-Sebaste gibi yerleşimler ön plana çıkmaktadır. Buralarda yürütülen alan taraması ve kazı çalışmalarında bölge mezar tipolojisi irdelenmeye çalışılmıştır. Burada yapılan bazı çalışmalara değinmek yerinde olacaktır.

Bölge mezar yapılarıyla ilgili önemli bir çalışma Akçay tarafından yapılmıştır (Akçay, 2018). Akçay, Olba ölü kültü mezarları üzerine yapmış olduğu çalışmada, Olba nekropolisinin farklı mezar tiplerini inceleyerek genel bir tipoloji oluşturmaya çalışmıştır. Mezar yapılarının şekli, ölçüleri, kullanım amaçları ve mezarla ilintili olduğunu düşündüğü kalıntıları da çalışmasına eklemiştir. Fotoğraflarla da konuyu ele alarak elindeki verileri

güçlendirmiştir. Akçay'ın çalışması, uzun süredir Olba'da yürütülen kazıların genel bir değerlendirmesidir denilebilir.

Bir diğer çalışma Söğüt tarafından yapılmıştır (Söğüt, 2003). Söğüt çalışmasında, bölgede bulunan mezar nişlerini ele almıştır. Çalışmasında, mezar nişlerini formlarına göre kategorilere ayırmış ve çeşitleri üzerinde durmuştur. Söğüt, Kanytelleis, Korykos, Seleukeia, Ura, Elaiussa-Sebaste yerleşimlerinde bulunan mezar yapılarını ele alırken Karia bölgesi mezar tipleriyle anolojiye tabi tutarak çalışmasının içeriğini güçlendirmeye çalışmıştır.

Diğer bir çalışma Er ve Söğüt tarafından yapılmıştır (Er ve Söğüt, 2005). Olba ve Diosaeserea nekropollerindeki kaya mezarlarını konu almışlardır. Bahse konu edilen kaya mezarlarını iki başlıkta ele almışlardır. Bunlar, basit kaya mezarları ve tapınak planlı kaya mezarlarıdır. Basit kaya mezarı olarak adlandırılan başlıkta dikdörtgen girişli kaya mezarlarını ve kemer girişli kaya mezarlarını incelemiştirler. Bu mezarların arkosollerini ve klinelerini incelemelerine konu edinmişlerdir.

Diğer bir çalışma Durukan tarafından yapılmıştır (Durukan, 2001). Durukan yapmış olduğu doktora çalışmasında Dağlık Kilikya'nın mezar yapıları ve ölü kültü üzerinde durmuştur. Çalışmada Nagidos, Ovabaşı ve Olba nekropollerinde bulunan mezar yapıları üzerinde durmuştur. Özellikle Olba nekropolü üzerinde detaylı bir inceleme yürütmüştür. Burada bulunan kaya mezarları ve bunlarla bağlantılı olabilecek ölü kültürleri konusuna temas etmiştir.

Koramşalı mahallesinin arkeolojik tespiti ile alakalı nadir bir çalışma kültür bakanlığının çalışmasıdır (Anonim, 2023). Burada Erdemli arazisinde bulunan arkeolojik mirasa değinilirken Koramşalı'dan da bahsedilmiştir. Çalışmamızda da yer almış olan mezar steli ve ölçüleri ele alınmıştır. Ayrıca bir ışikte çalışmaya alınmıştır. Bahse konu olan yerlerin birer fotoğrafı da konularak detaylara girilmemiştir.

Bir başka çalışma Taşkiran tarafından yapılmıştır (Taşkiran, 2019). Doğu Dağlık Kilikya'nın mimari elemanları üzerine yapılan çalışmada Koramşalı'da bulunan stelle ilgili de bölümler bulunmaktadır (Taşkiran, 2019: 46). Bu stelin panosunun üzerinde bulunan korniş ve akroter üzerinde incelemeler yaparak stil özellikleri üzerinde durmuştur.

3.Yöntem

Mersin ili Erdemli ilçesi Koramşalı mahallesinin merkezinde bulunan kaya mezarları tek tek gezilerek incelenmiş, koordinatları alınmış, fotoğraflanmış ve mimari ölçüleri alınarak paylaşılmıştır. Ayrıca bölgenin jeomorfolojik yapısı üzerinde durulmuş, klimatolojik ve toprak özellikleriyle hidrografik dağılımına değinilerek uzun soluklu bir insan yaşantısına ev sahipliği yaptığının altı çizilmiştir. Mezarların isimlendirilmesi mahalle halkının verdiği bilgiler doğrultusunda yapılmıştır.

3.1.Oğlak Kayası Kaya Mezarı

Koramşalı mahallesinin güneyinde eğimli bir arazi üzerinde bulunmaktadır. Yerleşimin güneyden kuzeye doğru ve doğudan batıya doğru rakımı yükselmektedir. Kaya mezarı mahallenin güneyinde yaklaşık 600 metrelik bir rakımda bulunmaktadır. Yönü güneye bakmaktadır. Kaya mezarının coğrafi koordinatları, 36.729423 kuzey ve 34.184686 doğudur¹. Mezar girişi dikdörtgen şeklinde olup eni 60 cm, boyu 110 cm olarak ölçülmüştür. Dar bir girişten girilen kaya mezarının mezar odası girilmektedir. İn-sutu olmayıp yoğun tahribata maruz kalmıştır. Herhangi bir kline ve niş göze çarpmamaktadır. Bir yazıtta bulunmamaktadır (Fotoğraf 1-2).

¹ Rakım ve koordinatlar tkgm.gov.tr/parselsorgu adresinden elde edilmiştir.



Fotoğraf 1: Oğlak Kayası Kaya Mezarı Girişi (Harun Kurt Kişisel Arşivi)



Fotoğraf 2: Oğlak Kayası Kaya Mezarı İçi (Harun Kurt Kişisel Arşivi)

3.2. Kale Mevkii 1 Nolu Kaya Mezarı

Koramşalı mahallesi merkezinde bulunan kale mevkiinde birçok arkeolojik yapı gözlenmektedir. Halk arasında kale denmesinin nedeni de üzerinde bulunan tarihi yapılar ve civarına göre oldukça yüksekte bulunması, bir akropolisi andırmasıdır. Günümüzde bölge tamamen çalılıklar ve halk arasında pınal olarak bilinen *quercus aucheri* (Boz meşe) ağacının ormanlarıyla kaplanmıştır. Bu alan, içerisinde yürümenin bile zor olduğu bir alandır. Bu alanda bulunan ve tarafımızdan 1 nolu kaya mezarı olarak isimlendirilmiş mezar bölge mezarlarının en büyüğüdür (Fotoğraf 3-4). Rakımı yaklaşık olarak 680 metre dolayındadır. Koordinatları, 36.731620 kuzey ile 34.181240 doğudur. Mezar, dikdörtgen bir formda yapılmıştır. Eni 230 cm, boyu 260 cm, derinliği 140 cm olarak ölçülmüştür. Mezarın içinde bir adet kline olarak adlandırılacak bölüm vardır. Mezar içerisinde iki adet gömü yapılabilecek bölüm olduğu görülse de iç kısımda yer alan derinliğinin 30 cm olması (Fotoğraf 4) buraya gömü yapılabilir mi gibi bir tereddüt uyandırmaktadır. Dış kısımda yer alan bölüm ise 60 cm derinliktedir (Fotoğraf 5). Mezarın uzaktan görüntüsü büyük bir nişi andırmaktadır. Mezarın etrafında herhangi bir yazıt ya da işaret göze çarpmamaktadır. Mezar civarlarında yontular ve kaya çanakları görülmektedir (Fotoğraf 6-7). Bunların libasyon amaçlı kullanıldıkları düşünülebilir. Mezarın sağ ve sol üst dış kenarlarında doğal olmayan girintiler dikkati çekmektedir. Küçük çaplı bu girintiler antitetik durmaktadır. Bu girintiler ahşap hatılların buralara tutturulduğunu akla getirmektedir.



Fotoğraf 3: Kale Mevkii 1 Nolu Kaya Mezarı(Harun Kurt Kişisel Arşivi)



Fotoğraf 4: Kale Mevkii 1 Nolu Kaya Mezarı İç Gümü Alanı? (Harun Kurt Kişisel Arşivi)



Fotoğraf 5: Kale Mevkii 1 Nolu Kaya Mezarı Dış Gümü Alanı? (Harun Kurt Kişisel Arşivi)



Fotoğraf 6: 1 Nolu Mezarın Etrafındaki Yontulardan Biri (Harun Kurt Kişisel Arşivi)



Fotoğraf 7: 1 Nolu Mezarın Civarındaki Kaya Çanakları (Harun Kurt Kişisel Arşivi)

3.3. Kale Mevkii 2 Nolu Kaya Mezarı

1Nolu mezara form olarak benzetmekle birlikte ondan daha küçüktür. Yontu alanı içerisinde herhangi bir tahribat gözlenmemiştir. Ama Arka kısımdan mezara giriş için bir oyuk açılarak bir tahribat yapılmıştır. Yapı içerisinde herhangi bir kline veya gömü alanı da gözlenmemiştir. Dolayısıyla burasının kült heykeli konulabilecek büyük bir niş olabileceği ile ilgili bizde tereddüt oluşmuştur. Ama yine de diğerleriyle form olarak benzemesi dolayısıyla kaya mezarı olarak çalışmada adlandırılmıştır (Fotoğraf 8). Rakımı 680 m dolayındadır. Dikdörtgen bir formdadır. Eni 180 cm, boyu 195 cm, derinliği 140 cm olarak ölçülmüştür. Koordinatları 36.732309 kuzey, 34.185501 doğudur. Zemini tamamen düz ve yontusundaki özen, buranın farklı amaçlarla da (Tapınak) kullanıldığı fikrini uyandırmıştır. Ama dış kısmından bir delik açılarak tahrip edilmiştir. Bölgede yoğun makiler olduğu için yeterli bir inceleme yapılamamıştır.



Fotoğraf 8: Kale Mevkii 2 Nolu Kaya Mezarı(Harun Kurt Kişisel Arşivi)

3.4.Kale Mevkii Mezar Steli

Kale Mevkiinde, 1 Nolu Kaya Mezarının yaklaşık 30 m güneyinde yer alan büyük bir kayanın batısına yontulmuş bir asker kabartması ve arkasında yine kayaya yontulmuş lahit şeklinde bir mezar bulunmaktadır. Burada bulunan mezarın kabartmaya yakın olması mezar steli olduğunu düşündürmektedir. Rakımı 680 m dolayındadır. Kabartma dikdörtgen şeklinde bir pano ile sınırlandırılmıştır (Fotoğraf 9). Eni 95 cm, boyu 165 cm, derinliği 10 cm olarak ölçülmüştür. Koordinatları, 36.731172 kuzey, 34.188596 doğudur. Heykeli baş ve ayakları

tahrip edilmiştir. Heykelde ayakta duran bir asker betimlenmiştir. Yönü batıya bakmaktadır. Sağ elini havaya kaldırmış bir şekilde boyuyla eşit uzunlukta bir mızrak tutmaktadır. Sağ elini belindeki kemere sabitlenmiş kılıcın kabzasına atmış bir şekildedir. Üzerinde bulunan polos ya da tunik diz üzerinde sona ermektedir. Kol ve bacakları oldukça kaslı bir görünümündedir. Gerek kıyafeti gerekse kısa kılıcı Roma askeri olduğunu akla getirmektedir. Etrafında bir yazıt bulunmamaktadır.



Fotoğraf 9: Asker Heykeli (Harun Kurt Kişisel Arşivi)

Heykelin yaklaşık 10 m kuzeyinde kaya zeminine yontularak yapılmış uzun bir mezar bulunmaktadır (Fotoğraf 10). Mezarın bir bölümü tamamen tahrip edilmiştir. Sağlam olan kısımlarından ölçtüğümüz ölçülere göre boyu 360 cm, derinliği 70 cm'dir. Eni yoğun

tahribattan dolayı ölçülememiş, sağlam kalan bölüm 30 cm olarak gözlenmiştir. Mezarın üstünde bir kaya çanağı bulunmaktadır. Bu kaya çanağına sağ ve solundan oluklar birleşmektedir. Bu bize benzerlerini Olba'da gördüğümüz libasyon amaçlı oyukları hatırlatmaktadır (Fotoğraf11).



Fotoğraf 10: Kaya Zemine Oyulmuş Mezar (Harun Kurt Kişisel Arşivi)



Fotoğraf 11: Mezarın Yanında Bulunan Kaya Çanağı ve Libasyon Amaçlı Oyuklar (Harun Kurt)

3.5.Gedik Harman Mevkii Kaya Mezarı

Kale mevkiine oldukça yakın bir konumda bulunmaktadır. Rakımı 690 m dolayındadır. Dikdörtgen bir formda hazırlanmıştır (Fotoğraf 12). Koordinatları, 36.732504 kuzey, 34.184514 doğudur. Eni 140 cm, boyu 152 cm, derinliği 100 cm olarak ölçülmüştür. Yoğun tahribata uğradığı dikkat çekmektedir. Herhangi bir kline ya da gömü alanı gözlenmemiştir. Varsa da tahrip edildiğini düşündüren murç izleri dikkat çekmiştir. Halen kaçak kazı tahribatlarının devam ettiğini gösteren emareler etrafta mevcuttur (Fotoğraf 13). Bir yazıt veya işaret gözlenmemiştir.



Fotoğraf 12: Gedik Harman Kaya Mezarım (Harun Kurt Kişisel Arşivi)



Fotoğraf 13: Gedik Harman Kaya Mezarı Önünde Kaçakçılar Tarafından Açılmış Çukurlar
(Harun Kurt Kişisel Arşivi)

4.Sonuç

Koramşalı mahalle arazisi üzerinde yapılan alan taramasında bölgenin arkeolojik miraslarından olan mezar yapıları üzerinde durulmuştur. Yapılan incelemelerde fotoğraflanan ve ölçülen mezar yapıları kaydedilmiştir. Coğrafi konumları da ölçülerek kayıt altına alınmıştır.

Bölgenin nadir çalışmalarda ele alınmış olması bizlere bu çalışmayı yapmaya itmiştir. Bu bakımdan bölgenin bilimsel camiaya tanıtılması istenmektedir.

Yapılan çalışma içerisinde değinilen arkeolojik yağmaya dikkatleri çekmekte istenmiştir. Tanıtılan tüm eserlerin civarlarında yoğun tahribat izleri gözlemlenmektedir. Bu yağmaya bir dur diyebilmek adına da benzer çalışmaların artması gerektiği açıktır.

Yapılan çalışmada ele alınan asker kabartması gerek kıyafeti, gerek kemeri, gerekse kılıcının kısa olması sebepleriyle bir Roma askerine ait olması muhtemeldir. Bu kabartmanın bölge yakınlarında bulunan başka arkeolojik alanlarda da benzerleri bulunmaktadır. Dağlı D1 kaya anıtı, Adamkayalar A8 kaya anıtı, Çanakçı F8 kaya anıtı, Efrenk kaya anıtı, Kayacı kaya anıtı, Yeniyurt kaya anıtı gibi kabartmalar ile stil olarak benzerlikler dikkat çekmektedir. Sanki zamanında moda olmuş ya da aynı sanatçının elinden çıkmış gibidir.

Koramşalı mahallesinin arkeolojik mirasları içerisinde şüphesiz sadece mezar yapıları bulunmamaktadır. Burada ele alınmayan başka miraslarda bulunmaktadır. Yapılabilecek bilimsel çalışmalarda bu alan incelenmeli ve dünya kültürel mirasına kazandırılmalıdır. Unutulmamalıdır ki yapılacak her çalışma sonraki kuşaklarda yapılacak çalışmalara kapı aralayacaktır.

Kaynakça

Anonim, 2023. engelsiz.ktb.gov.tr/Eklenti/9756,07

Akçay, T. 2017, Olba'da Ölü Kültü, Bilgin Kültür Sanat Yayınevi

Durukan, M. 2001, Dağlık Kilikia Mezarları ve Ölü Kültü, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kalsik Arkeoloji Bölümü Doktora Tezi

Er, Y. Söğüt, B. 2005, Dağlık Kilikya'da Olba-Diocaeserea Nekropollerindeki Kaya Mezarları, Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, Sayı 5: 97-110

Söğüt, B. 2003, Dağlık Kilikia Bölgesi Mezar Nişleri, Olba VII Özel Sayı, KAAM Yayınları: 239-258

Schneider, E. E. 2008, Elaiussa Sebaste, Homer Yayınları

Strabon, 2015, Geographika, Arkeoloji ve Sanat Yayınları

Taşkıran, R. S. 2019, Doğu Dağlık Kilikia Kaya Anıtlarında Mimari Elemanların Kullanımı, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi